

بررسی تأثیر باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان مقطع دکترای تخصصی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز

زاهد بیگدلی: عضو هیأت علمی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
غلامرضا رجبی: عضو هیأت علمی، گروه مشاوره، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
ماریا نصیری*: عضو هیأت علمی، واحد مسجدسلیمان، دانشگاه آزاد اسلامی، مسجدسلیمان، ایران.

چکیده: شناخت تأثیر باورهای انگیزشی و خودتنظیمی بر رفتار دانشجویان می‌تواند منجر به استفاده گسترده‌تری از منابع اطلاعاتی جهت رفع نیازهای اطلاعاتی آنها شود. لذا این پژوهش به منظور تعیین تأثیر باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان مقطع دکترای تخصصی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز صورت گرفته است. در این پژوهش تعداد ۱۸۴ نفر از دانشجویان به صورت سرشماری انتخاب شدند که در نهایت ۱۲۵ نفر مورد بررسی قرار گرفتند. نوع پژوهش کاربردی، از نظر ماهیت همبستگی از نوع تحلیل مسیر و از نظر گردآوری داده‌ها پیمایشی بود. داده‌های مورد نیاز به‌وسیله دو پرسشنامه‌ی استاندارد راهبردهای انگیزشی برای یادگیری و پرسشنامه محقق‌ساخته رفتار اطلاعاتی جمع‌آوری گردید. پس از بررسی روایی پرسشنامه‌ها از طریق متخصصان، پایایی هر دو پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۸۵ تعیین گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس مدل‌یابی معادلات ساختاری مبتنی بر حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم‌افزارهای آماری SPSS21 و PLS صورت پذیرفت. یافته‌های پژوهش نشان دادند مدل پیشنهادی برازش قابل قبولی را با داده‌ها نشان داد و مؤلفه‌های باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان مقطع دکترای تخصصی دانشگاه تأثیر دارند. درک بهتر کارکردهای روانشناختی مؤثر بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان دکتری در تدوین برنامه‌های آموزشی مرتبط با یادگیری مهارت‌های اطلاع‌یابی، ارائه راهکارهایی برای بهبود خدمات اطلاعاتی و توسعه نظام‌های اطلاعاتی از اهمیت بسزایی برخوردار است، زیرا با انتقال هر چه مؤثرتر اطلاعات به این دانشجویان می‌توان به بهبود عملکرد تحصیلی آنها و در نتیجه ارائه خدمات پزشکی بهتر به جامعه کمک نمود.

واژگان کلیدی: باورهای انگیزشی، راهبردهای خودتنظیمی، رفتار اطلاعاتی، دانشجویان.

***نویسنده‌ی مسؤؤل:** عضو هیأت علمی، واحد مسجدسلیمان، دانشگاه آزاد اسلامی، مسجدسلیمان، ایران.

(Email: nasiri18100@gmail.com)

مقدمه

رفتارهای انسان از انگیزه‌ها و نیازهای خاص و در عین حال همگانی سرچشمه می‌گیرند. انسان همواره نیازهای متفاوتی دارد و برای برآوردن نیازهایی که اهمیت بیشتری دارد تلاش می‌کند. نیازهای اطلاعاتی نیز می‌تواند زاده انگیزه‌های انسانی، رشد جسمی و ذهنی، و شرایط محیطی و تحصیلی باشد (داورپناه، ۱۳۸۶). رفتار اطلاعاتی فرد بعد از درک نیاز بروز می‌کند که شامل اطلاع‌یابی (یعنی تلاشی آگاهانه برای کسب اطلاعات)، مجموعه‌ی سایر رفتارهای غیرارادی یا انفعالی (مانند نگاه اجمالی یا مواجهه با اطلاعات) و هم‌چنین رفتارهای هدفمند که دربرگیرنده‌ی جست‌وجو نیست، مانند اجتناب فعالانه از اطلاعات است. بنابراین رفتار اطلاعاتی شامل فعالیت‌های مواجهه با اطلاعات، نیاز به اطلاعات، یافتن اطلاعات، انتخاب و استفاده از اطلاعات است که در واقع انواعی از رفتارهای اصلی انسان هستند (کیس، ۲۰۰۷). مطالعه رفتار اطلاعاتی شبیه مطالعه تغذیه و بدن انسان است. اطلاعات مانند تغذیه‌ای برای ذهن است. اطلاعات سوخت یادگیری، پایه و اساس دانش انسان است. مانند غذا، ذهن انسان نیاز به یک تأمین‌کننده مستمر دارد و اطلاعات غذای آماده و آن تأمین‌کننده است. به‌طور کلی، دانش و درک بیشتر در مورد رفتار اطلاعاتی می‌تواند به ما برای افزایش دسترسی و استفاده از اطلاعات به نفع افراد، سازمان‌ها و جوامع کمک کند. در ادبیات جدید اطلاع‌رسانی از موضوعی موسوم به رفتار اطلاعاتی انسان به مثابه مفهومی نوین و متمایز از مفهوم کلی رفتار اطلاعاتی سخن به میان آمده است که در آن استفاده‌کننده از نظام اطلاعاتی صرفاً به عنوان کاربر، جستجوگر یا مصرف‌کننده تلقی نمی‌شود، بلکه انسانی در نظر گرفته می‌شود که در چارچوبه‌ای روانشناختی، جامعه‌شناختی، معرفت‌شناختی و فیزیکی ویژه‌ای به جستجوی اطلاعات مبادرت می‌کند (ساراسویک، ۱۹۹۷؛ گاسون، ۲۰۰۳؛ مارتزوکو، ۲۰۰۴). از آنجایی رفتار اطلاعاتی مانند سایر رفتارها یک پدیده روانشناختی است، به نظرمی‌رسد ویژگی‌های روانی و ذهنی دانشجویان دکتری بر رفتار اطلاعاتی آن‌ها تأثیر دارد. در این راستا، هسته اصلی پژوهش حاضر را نظریه شناختی اجتماعی بندورا (۱۹۸۶) شکل می‌دهد. براساس نظریه شناختی اجتماعی بندورا، کارکردهای روان‌شناختی انسان، عملکرد، رفتار، محیط و محرکات وی را تعیین می‌کند. از دیدگاه این نظریه، در رابطه با علل بروز رفتار انسان، رویکردهای شناختی و خودتنظیمی به جای کنترل بیرونی بر رفتار فرد حاکم است و انگیزش درونی حاصل از

خودارزشیابی، اثر بیشتری از انگیزش بیرونی در تقویت و نگه‌داری رفتار فرد دارد (کدیور، ۱۳۸۷). عوامل انگیزشی از جمله عواملی هستند که بر رفتار افراد اثر گذارند و جزء عوامل شخصی محسوب می‌شوند. روانشناسان و متخصصان تعلیم و تربیت برای انتخاب متغیرهای انگیزشی از یک مدل انگیزشی به نام ارزش-انتظار استفاده کرده‌اند که به آن باورهای انگیزشی گفته می‌شود. پینتریچ و دی‌گروت (۱۹۹۰) خودکارآمدی، ارزش‌گذاری ذاتی، عواطف (از جمله اضطراب) و جهت‌گیری هدف (ریان، و پینتریچ، ۱۹۹۷) را به عنوان مؤلفه‌های باورهای انگیزشی معرفی کردند. خودکارآمدی یکی از جنبه‌های کنترل فردی است. از نظر بندورا (۱۹۹۵) خودکارآمدی عبارت است از "باورهای شخص درباره‌ی قابلیت‌هایش برای سازماندهی و اجرای دوره‌های عمل مورد نیاز برای مدیریت موقعیت‌هایی که در آینده پیش خواهد آمد". خودکارآمدی بر این فرض استوار است که افراد، افکار، رفتار و حالات عاطفی خود را به‌وجود می‌آورند و این‌ها نیز به نوبه خود، جریان افکار و رفتار را تحت تأثیر قرار می‌دهند، و آن‌ها هم به نوبه خود، روش انتخاب اعمال مردم و میزان تلاشی که به عمل می‌آورند، مقاومت آن‌ها در برابر شکست و سطح دستیابی به موفقیت را تعیین می‌کنند. بنابراین خودکارآمدی به عنوان یک تعیین‌کننده مستقیم و بلاواسطه در انگیزش و رفتار انسان عمل می‌کند. احساس خودکارآمدی در بهره‌گیری از یک منبع اطلاعاتی به استفاده گسترده‌تر و دقیق‌تر از منبع منجر می‌شود. هم‌چنین مفهوم خود-کارآمدی قدرت تشریح و تبیین سطوح مختلف عملیات جستجوی اطلاعات و حل مسئله را در خود دارد (فیشر، اردلز، و مک‌کچنی، ۲۰۰۵). ویلسون در مدلی که از رفتار اطلاعاتی در سال ۱۹۹۹ ارائه داد، خودکارآمدی را به عنوان سازوکار فعالیت اطلاع‌یابی به کار برد تا تبیین کند چرا برخی نیازهای اطلاعاتی به رفتار اطلاعاتی ختم نمی‌شوند. علاوه بر خودکارآمدی، یکی دیگر از موضوعات در حوزه انگیزش، بررسی نقش دستیابی به هدفیا جهت‌گیری هدفاست. منظور از جهت‌گیری اهداف، اهداف و معانی هستند که شخص برای رفتار پیشرفت خود در نظر می‌گیرد (ریان و پینتریچ، ۱۹۹۷). میوا (۲۰۰۰) با تطبیق مفهوم‌سازی سطوح چندگانه اهداف نظریه شناختی اجتماعی بندورا، چندین بار تغییر در اهداف استفاده‌کنندگان در خلال رایند جست‌وجوی اطلاعات را شناسایی نمود. وی معتقد است عواملی از جمله تحمیل، تأثیر اجتماعی و علائق فردی در ایجاد هدف در مرحله بازیابی اطلاعات مؤثر

هستند. ارزش‌گذاری ذاتی، یکی دیگر از مؤلفه‌های باورهای انگیزشی است و به اهمیتی که فرد به انجام یک عمل خاص می‌دهد، باوری که به آن عمل دارد و هدفی که از آن دنبال می‌کند، اطلاق می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که افرادی که دارای انگیزه غلبه بر کار و تکلیف یا به عبارتی تسلط‌گر هستند، کارها و تکالیف پیچیده را بر ساده ترجیح می‌دهند (میل‌تایدو و ساونی، ۲۰۰۳). افراد با ارزش‌گذاری ذاتی یا افراد تسلط‌گرا، صرفاً به دنبال افزایش شایستگی و تسلط در انجام کارها هستند و به همین دلیل بیش از سایر فراگیران از راهبردهای خودتنظیمی استفاده می‌کنند و پیشرفت بیشتری دارند (محمدی درویش بقال و دیگران، ۱۳۹۲). بر اساس ارزش‌گذاری ذاتی اطلاعات برای افراد با نیازهای مشابه دارای ارزش‌های متفاوتی دارد. زیرا کاربران بر اساس معیارهای درونی و منحصر به فرد درباره مرتبط بودن یا مرتبط نبودن اطلاعات قضاوت می‌کنند و میزان ربط یا بی‌ربطی را به طور انحصاری مورد سنجش قرار می‌دهند. ساولینن (۲۰۰۱) مفهوم شایستگی شبکه‌ای را در زمینه جست‌وجوی اطلاعات ارائه کرد. وی شایستگی شبکه‌ای را به عنوان یکی از شایستگی‌های اطلاعاتی و به منزله مهارت در چهار حوزه کلی تعریف کرده است: آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی، استفاده ماهرانه از ابزار فناوری اطلاعات و ارتباطات، قضاوت در مورد ربط اطلاعات به دست آمده و ارتباطات. در پژوهش ساولینن هم‌چنین توجه خاصی به ارتباط بین شایستگی شبکه‌ای و خودکارآمدی شده است که دلالت بر قضاوت شخص از توانایی‌اش در سازماندهی و اجرای جست‌وجوی مانند یافتن اطلاعات در وب دارد. عواطف به عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های باورهای انگیزشی، پیامدهای رفتاری و روان‌شناختی به دنبال دارند. بیشتر تحقیقات کولثاو بر اساس نظریه‌ی سازه شخصی جورج کلی روانشناس بوده است (کیس، ۲۰۰۷). وی معتقد است عدم قطعیت مرحله آغازین در هر جست‌وجو است و این اغلب همراه با احساس اضطراب است که محرکی قدرتمند برای چسبیدن به کار، یا به طور کلی دست کشیدن از آن است (کولثاو، ۱۹۹۱). اهمیت مطالعه کولثاو به ویژه از نظر توجه به نقش عاطفه در رفتار اطلاعاتی مورد توجه بوده است. کولثاو با اشاره به جنبه‌های انگیزشی و شناختی اشخاص، نکته‌های مهمی را در خصوص عوامل مؤثر بر رفتار اطلاعاتی بر دانش پیشین اضافه می‌کند. وی تردیدی را که جست‌جوگر پیش از اطلاعات‌یابی و در حین اطلاعات‌یابی در خود احساس می‌کند، به عنوان یکی از مؤثرترین عوامل رفتار اطلاعات‌یابی او معرفی می‌کند. وی از این تردید به عنوان محرک اصلی

و اصلی اساسی در اطلاعات‌یابی نام می‌برد و چنین تحلیل می‌کند، در زمانی که جست‌جوگر با موقعیت‌های خاصی روبرو می‌شود و از درک صحیح مسأله یا اطلاعات عاجز می‌ماند، دچار این تردید می‌شود و به منظور کاهش آن، اطلاعات‌یابی و جست‌وجو را آغاز می‌کند و معمولاً این احساس تردید و عدم امنیتی را که در آغاز با خود داشت، تا پایان جست‌وجو و دستیابی به یقین با خود به همراه دارد (کیس، ۲۰۰۷). کولثاو در پژوهش‌های خود بر نقش عواملی همچون اغتشاش ذهنی، خوش‌بینی، ناکامی، احساس آرامش و رضایت‌مندی در رفتار اطلاعات‌یابی کاربران که به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های جنبه‌های فردی رفتار آن‌ها محسوب می‌شود تأکید دارد. بنابراین، در این نظریه اصل عدم قطعیت جایگاهی ویژه دارد. این اصل که مبین نوعی وضعیت شناختی و عاطفی است، همراه با اولین مراحل فرایند پژوهش و هنگامی مطرح می‌شود که دانشجویان در مورد موضوع پژوهش خود مطمئن نیستند و یا در فهم‌شان از موضوع نقص یا کاستی وجود دارد. مطالعه تأثیر مؤلفه‌های انگیزشی بر رفتار اطلاعاتی بدون توجه به ابعاد شناختی چندان منطقی به نظر نمی‌رسد، چرا که در موقعیت‌های اطلاعات‌یابی، جست‌جوگران هنگام اکتساب، ذخیره و یادآوری اطلاعات از راهبردهای شناختی استفاده می‌کنند. طبق نظریه بندورا، رفتار انسان عمدتاً یک رفتار خودتنظیم است. بحث اهداف در نظریه شناختی اجتماعی بندورا مرتبط با موضوع خودتنظیمی رفتار است. اهداف موضوعات خاصی هستند که به افراد کمک می‌کنند تا راهبردها و فعالیت‌های خود را نقشه‌کشی و طراحی نمایند. از جمله چیزهایی که انسان از تجارب مستقیم یا غیرمستقیم (جانشین) می‌آموزد، معیارهای عملکرد است. پس از این‌که معیارها آموخته شدند، اساسی برای ارزشیابی فرد می‌شوند. اگر عملکرد شخص در یک موقعیت معین با معیارهای او هماهنگ یا بالاتر از آن‌ها باشد، آن را مثبت و اگر پایین‌تر از آن معیارها باشد، آن را منفی ارزیابی می‌کند (هرگنهان و السون، ۲۰۰۹). طبق پیش‌فرض خودتنظیمی، سطوح چندگانه اهداف بر این فرض استوار است که اهداف، رخدادهای آینده‌ی تولید شده‌ای هستند که انگیزه‌ی رفتار فعلی انسان هستند. بندورا (۱۹۹۸) سطوح چندگانه اهداف را به منظور تشریح این نکته مورد استفاده قرار داد که چگونه اهداف دراز مدت و سطوح بالاتر اصول کلی، اهداف سطوح پایین‌تر را در برنامه‌ای خاص کنترل و نظارت می‌کنند. بنابراین این نظریه در برگیرنده‌ی مدلی از سطوح چندگانه اهداف است که میان اهداف بلند مدت به عنوان

ایران‌شاهی (۱۳۸۸) در طی مطالعه‌ای پی به رابطه دانش پیشین با رفتار اطلاع‌جویی بردند. آن‌ها اظهار می‌کنند افرادی که دانش اندکی دارند، نسبت به افرادی که دارای دانش قبلی آن‌ها زیاد است، به دلیل نداشتن اطلاعات ناکافی و ذهنیت ساخت‌یافته، اشتیاق بیشتری برای جستجوی اطلاعات دارند. راهبردهای شناختی برای دستیابی به یک هدف خاص (مثلاً درک یک متن) استفاده می‌شوند در حالی که راهبردهای فراشناختی برای اطمینان از تحقق هدف به کار می‌روند (برای مثال، به منظور ارزیابی میزان درک یک متن خوانده شده، فرد خود را مورد آزمون قرار می‌دهد). تجربیات فراشناختی معمولاً به دنبال فعالیت‌های شناختی می‌آیند. در رابطه با رفتارهای اطلاعاتی، راهبردهای شناختی را می‌توان به عنوان مجموعه‌ای از فرآیندها یا اعمال مربوط به اکتساب، نگهداری، یا کاربرد اطلاعات در نظر گرفت. فراشناخت، دانش یا آگاهی فرد از نظام شناختی خود یا دانستن درباره دانستن است. دانش فراشناختی، فرد را یاری می‌کند تا به هنگام یادگیری، دانستن امور و انجام آن‌ها، پیشرفت خود را زیر نظر گیرد. وولفولک (۲۰۰۴)، نقل در لطف آبادی، (۱۳۸۴) از دید نظریه پردازش اطلاعات، فراشناخت را فرآیندهای کنترل و اجرایی از قبیل توجه، مرور و تمرین، سازماندهی و دستکاری اطلاعات می‌داند. میزان استفاده از فرآیندهای کنترل اجرایی سبب تفاوت فراگیران در یادگیری و یادآوری می‌شود. به عبارت دیگر هر چه این فرآیندها در افراد قوی‌تر باشند، فرآیند پردازش اطلاعات در حافظه آن‌ها بهتر انجام می‌شود. در همین راستا رعنا کواریبی (۱۳۹۲) در طی مطالعه خود به رابطه راهبردهای فراشناختی با رفتار اطلاع‌جویی اعضای هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبایی پی برد. با توجه به موارد ذکر شده، می‌توان گفت که درک رفتارهای انسانی در دسترسی به اطلاعات در جامعه اطلاعاتی مهم است. اگر عوامل شخصی و رفتاری و تأثیر آن‌ها بر رفتار اطلاعاتی افراد شناخته شوند، محدودیت‌ها و قابلیت‌های کاربر نیز بهتر تشخیص داده می‌شوند و موجب افزایش بهره‌وری در جستجوی اطلاعات می‌شوند. همچنین شناخت تأثیر باورهای انگیزشی و خودتنظیمی بر رفتار انسان می‌تواند منجر به استفاده گسترده‌تری از منابع اطلاعاتی جهت رفع نیازهای اطلاعاتی شود. علاوه بر این، متخصصان اطلاع‌رسانی می‌توانند نتایج پژوهش را در فرآیند طراحی، توسعه و ارزیابی نظام‌های بازبازی اطلاعات به کار برند. مدل ارائه شده می‌تواند به فهم بهتر رفتار اطلاعاتی کمک کند. این فواید مترتب بر نتایج این پژوهش اهمیت و ضرورت اجرای

راهنمای کلی و اهداف خاص که انتخاب سریع فعالیت‌ها توسط افراد را تعیین می‌کند، تفاوت قائل می‌شود (میوا، ۲۰۰۰). از نظر شانک (۲۰۰۱) اهداف ویژگی‌هایی دارند که عبارتند از: اهداف خاص در مقابل اهداف کلی، اهداف دشوار در مقابل آسان و اهداف نزدیک در مقابل اهداف دور. به طور کلی عقیده بر این است که اهدافی با این ویژگی‌های خاص، دشوار و نزدیک انگیزه بیشتر و خودتنظیمی بهتر را سبب می‌شوند. لموس (۱۹۹۹) معتقد است خودتنظیمی به معنای ظرفیت فرد برای تعدیل رفتار، متناسب با شرایط و تغییرات بیرونی و درونی است و شامل توانایی فرد در سازماندهی و خود مدیریتی رفتارهایش برای رسیدن به اهداف گوناگون است. پینتریچ (۱۹۹۹) مهم‌ترین راهبردهای خودتنظیمی را راهبردهای شناختی، راهبردهای فراشناختی و راهبردهای مدیریت منابع می‌داند. خودتنظیمی به این موضوع اشاره دارد که افراد چگونه رفتار خود را هدایت می‌کنند و چگونه راهبردهای خودتنظیمی را انتخاب می‌نمایند که موجب افزایش تلاش آن‌ها برای هدایت رفتار بعدی می‌شود. شناخت به فرآیندهای درونی ذهن یا شیوه‌های پردازش اطلاعات اطلاق می‌شود. روشی که به وسیله آن اطلاعات مدنظر قرار می‌گیرد، تشخیص داده می‌شود، به رمز در می‌آید، در حافظه ذخیره شده و در هنگام نیاز آن‌ها از حافظه بازیابی می‌شود و مورد استفاده قرار می‌گیرد. افراد از طریق فرآیندهای شناختی نسبت به محیط اطراف خود آگاهی پیدا کرده، و به آن پاسخ می‌دهند (سیف، ۱۳۸۶). شناخت دربرگیرنده پاره‌ای از توانایی‌ها و اعمال ذهنی از قبیل دانش، درک کردن، تشخیص دادن و تفکر است. راهبردهای شناختی عمدتاً در ارجاع به فعالیت‌های ذهنی مثل تفکر، ادراک و استدلال استفاده می‌شوند؛ در واقع این نوع راهبردها برای سهولت انجام و تکمیل یک عمل به کار می‌روند و به افراد کمک می‌کنند تا اطلاعات تازه را برای ترکیب با اطلاعات قبلی آماده نموده و ذخیره‌سازی آن‌ها را در حافظه‌ی دراز مدت تسهیل نمایند. این راهبردهای شناختی عبارتند از: راهبردهای تکرار یا مرور ذهنی، بسط یا گسترش معنایی، سازماندهی اطلاعات و تفکر انتقادی. (پینتریچ، و دی‌گروت، ۱۹۹۰). افراد در فرآیند کسب اطلاعات نیازمند نظم‌دهی به محرک‌های خارجی، فعالیت علمی و خلاق هستند و برای این منظور استفاده از راهبردهای شناختی این نیاز را تأمین می‌کند. به نظر می‌رسد کاربرانی که از این راهبردها استفاده می‌کنند، در جستجو و استفاده از اطلاعات فعال‌تر هستند و در نتیجه، موفقیت‌های بیشتری نیز کسب می‌کنند. خسروجردی و

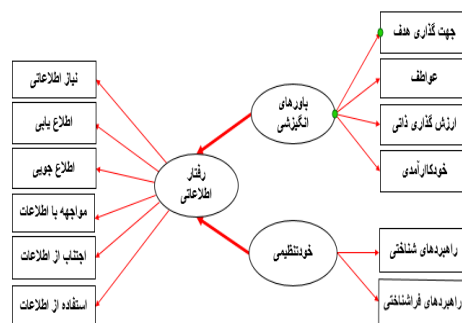
بندورا ساخته شده است شامل ۴۷ عبارت در دو بخش باورهای انگیزشی (خودکارآمدی، جهت‌گیری هدف، ارزش‌گذاری درونی و اضطراب) و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی (راهبردهای شناختی، فراشناختی و مدیریت منابع) می‌شود. خرده مقیاس راهبردهای یادگیری خودتنظیمی شامل ۲۲ عبارت بوده و سه وجه از خودتنظیمی تحصیلی یعنی راهبردهای شناختی، راهبردهای فراشناختی و مدیریت منابع را می‌سجد. راهبردهای شناختی ۱۳ عبارت مقیاس، راهبردهای فراشناختی و مدیریت منابع ۹ عبارت مقیاس و بخش باورهای انگیزشی ۲۵ عبارت مقیاس را در بر گرفته است. پینتریچ و دی‌گروت (۱۹۹۰) با استفاده از تحلیل عامل تأییدی برای مقیاس باورهای انگیزشی سه عامل خودکارآمدی، ارزش‌گذاری درونی و اضطراب امتحان و برای مقیاس راهبردهای یادگیری خودتنظیمی دو عامل استفاده از راهبردهای شناختی و استفاده از راهبردهای فراشناختی و مدیریت منابع را به دست آوردند. هم‌چنین ضرایب پایایی آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌های خودکارآمدی، ارزش‌گذاری درونی و اضطراب امتحان، استفاده از راهبردهای شناختی و فراشناختی به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۷، ۰/۷۵، ۰/۸۳ و ۰/۷۴ محاسبه کرده‌اند. پرسشنامه رفتار اطلاعاتی توسط بیگدلی، رجبی، نصیری در سال ۱۳۹۴ بر اساس مطالعات نظری، تعاریف کیس (۲۰۰۷) و ویلسون (۲۰۰۲) با شش جنبه رفتار اطلاعاتی از جمله نیاز اطلاعاتی، رفتار اطلاع‌یابی، رفتار اطلاع‌جویی، مواجهه با اطلاعات، اجتناب از اطلاعات و استفاده از اطلاعات با ۴۸ گویه در یک طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم=۵ تا کاملاً مخالفم=۱) تدوین گردید. در این پژوهش، روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه توسط ۵ نفر از اساتید علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۲۰ نفر از دانشجویان دوره دکتری مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی روایی سازه این پرسشنامه از روش تحلیل عامل تأییدی استفاده شد. نتایج گویای آن هستند که مدل شش عاملی رفتار اطلاعاتی برانزده جامعه است. بارهای عاملی ماده‌های هر شش عامل بالاتر از ۰/۳۰ به دست آمده‌اند. ضرایب پایایی آلفای کرونباخ برای کل مقیاس سنجش رفتار اطلاعاتی ۰/۹۱ و برای عامل‌های شش‌گانه نیاز اطلاعاتی ۰/۷۰، اطلاع‌یابی ۰/۸۶، اطلاع‌جویی ۰/۶۹، مواجهه با اطلاعات ۰/۶۷، اجتناب از اطلاعات ۰/۷۹ و استفاده از اطلاعات ۰/۷۳ محاسبه شده است.

آن را آشکار می‌سازد. هدف کلی پژوهش حاضر، بررسی تأثیر عوامل روانشناختی بر مؤثر بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان دکتری علوم پزشکی بر پایه نظریه شناختی-اجتماعی بندورا است. بر همین اساس در این پژوهش دو فرضیه زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند:

فرضیه اول: باورهای انگیزشی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان دکتری علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز تأثیر دارند.

فرضیه دوم: راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان دکتری علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز تأثیر دارند.

شکل شماره ۱- مدل نظری پژوهش: تأثیر باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان دکتری علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز

مواد و روش کار

این پژوهش که با هدف تعیین تأثیر مؤلفه‌های باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان مقطع دکتری تخصصی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز انجام شد، نوع پژوهش کاربردی، از نظر ماهیت توصیفی همبستگی و از نوع تحلیل مسیر است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دکتری دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ بود که حجم نمونه به صورت سرشماری ۱۸۴ نفر تعیین شد و در نهایت ۱۵۰ نفر از شش دانشکده پزشکی، بهداشت، توانبخشی، داروسازی (و طب سنتی)، پرستاری، مامایی و پیراپزشکی به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند و مورد بررسی قرار گرفتند. در این پژوهش از دو پرسشنامه استفاده گردید: پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری پینتریچ و دی‌گروت (۱۹۹۰) و پرسشنامه محقق ساخته رفتار اطلاعاتی. پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری که توسط پینتریچ و دی‌گروت بر اساس نظریه شناختی-اجتماعی

یافته‌های پژوهش و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است. ابتدا با استفاده از آمار توصیفی از وضعیت و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها با استفاده از نرم افزار ۲۲-SPSS آگاهی‌یافته و در ادامه برای بررسی و آزمون فرضیه‌ها و بررسی روابط علی متغیرهای موجود در تحقیق از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار PLS استفاده شده است.

جدول شماره ۱- مقادیر شاخص‌های توصیفی و آزمون نرمال

بودن در خصوص متغیرهای پژوهش

متغیر	انحراف معیار ± میانگین	آماره K-S	سطح معناداری
جهت‌گذاری هدف	۱/۴۳ ± ۰/۳۵۵	۲/۰۵۶	۰/۰۰۱
عواطف	۲/۴۹ ± ۱/۲۳۱	۱/۶۵۹	۰/۰۰۸
ارزش‌گذاری ذاتی	۱/۶۰ ± ۰/۵۰۴	۲/۱۱۸	۰/۰۰۱
خودکارآمدی	۱/۵۴ ± ۰/۴۱۵	۱/۹۰۶	۰/۰۰۱
راهبردهای شناختی	۱/۶۶ ± ۰/۴۲۸	۲/۰۶۸	۰/۰۰۱
راهبردهای فراشناختی	۲/۰۷ ± ۰/۵۶۲	۱/۳۷۸	۰/۰۴۵
نیاز اطلاعاتی	۱/۵۰ ± ۰/۳۲۴	۳/۵۳۴	۰/۰۰۱
اطلاعیابی	۱/۵۱ ± ۰/۲۰۷	۱/۸۲۰	۰/۰۰۳
اطلاعیابی	۱/۸۴ ± ۰/۴۲۵	۲/۱۴۶	۰/۰۰۱
مواجهه با اطلاعات	۲/۱۳ ± ۰/۷۵۸	۱/۴۹۴	۰/۰۲۳
اجتناب از اطلاعات	۲/۲۱ ± ۰/۶۸۱	۱/۸۶۱	۰/۰۰۲
استفاده از اطلاعات	۱/۳۱ ± ۰/۳۷۲	۳/۱۹۳	۰/۰۰۱

با توجه به جدول ۱، جهت‌گذاری هدف دارای میانگین ۱/۴۳ با انحراف معیار ۰/۳۵، عواطف دارای میانگین ۲/۴۹ با انحراف معیار ۱/۲۳، ارزش‌گذاری ذاتی دارای میانگین ۱/۶۰ با انحراف معیار ۰/۵۰، خودکارآمدی دارای میانگین ۱/۵۴ با انحراف معیار ۰/۹۰، راهبردهای شناختی دارای میانگین ۱/۶۶ با انحراف معیار ۰/۴۲، راهبردهای فراشناختی دارای میانگین ۲/۰۷ با انحراف معیار ۰/۵۶، نیاز اطلاعاتی دارای میانگین ۱/۵۰ با انحراف معیار ۰/۳۲، اطلاعیابی دارای میانگین ۱/۵۱ با انحراف معیار ۰/۲۰، اطلاعیابی دارای میانگین ۱/۸۴ با انحراف معیار ۰/۴۲، مواجهه با اطلاعات دارای میانگین ۲/۱۳ با انحراف معیار ۰/۷۵، اجتناب از اطلاعات دارای میانگین ۲/۲۱ با انحراف معیار ۰/۶۸ و استفاده از اطلاعات دارای میانگین ۱/۳۱ با انحراف معیار ۰/۳۷ است. هم‌چنین سطح معناداری آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای تمامی متغیرها کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ بوده که نشان‌دهنده نرمال نبودن توزیع متغیرها است.

نتایج آزمون بررسی کفایت داده‌ها

برای تحلیل عاملی از شاخص KMO استفاده می‌شود. مقدار این شاخص برای داده‌های این تحقیق برابر با ۰/۷۴ به دست آمده است. این شاخص در دامنه‌ی صفر تا یک قرار دارد و هرچه مقدار این شاخص به یک نزدیک‌تر باشد داده‌های مورد نظر اندازه نمونه برای تحلیل عاملی مناسب‌تر هستند. از آزمون بارتلت نیز برای بررسی چگونگی ماتریس همبستگی استفاده می‌شود. آزمون بارتلت همان‌گونه که در جدول (۲) داده شده است کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ بوده و فرض شناخته شده بودن ماتریس همبستگی رد می‌شود و نتیجه می‌شود که تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار متغیرها مناسب است.

جدول شماره ۲- مقدار آماره آزمون KMO و بارتلت

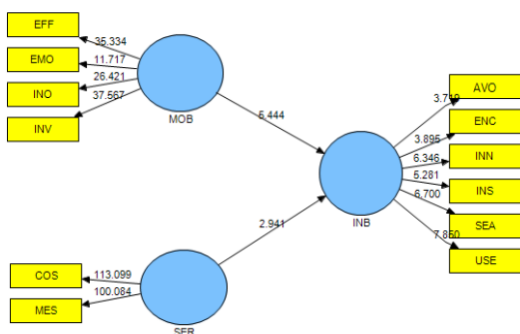
پرشننامه باورهای انگیزشی و خودتنظیمی		آزمون KMO	
۰/۷۴۶	۲۴۴۶/۹۱۶	χ^2	۲۲۶
		درجه آزادی	۰/۰۰۱
		Sig	
پرشننامه رفتار اطلاعاتی		آزمون KMO	
۰/۷۴۶	۲۰۸۷۲/۶۷۴	χ^2	۱۱۲۸
		درجه آزادی	۰/۰۰۱
		Sig	

پایایی و روایی پرسشنامه

الف- روش بازآزمایی: برای این منظور ابتدا پرسشنامه طراحی شده بر روی یک گروه ۲۰ نفری و در فاصله دو هفته به صورت آزمایشی اجرا شد و بعد از این امر، همبستگی این دو مرحله محاسبه گردید. مقدار همبستگی برای پرسشنامه باورهای انگیزشی و خودتنظیمی ۰/۸۴ و برای پرسشنامه رفتار اطلاعاتی ۰/۸۱ محاسبه شد که مقدار قابل قبولی است.

ب- روش آلفای کرونباخ: روش دیگری که برای سنجش و برآورد پایایی پرسشنامه از آن استفاده شد محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بود. مقدار آلفای کرونباخ برای یک نمونه ۲۵ تایی برای پرسشنامه باورهای انگیزشی و خودتنظیمی ۰/۷۹ و برای پرسشنامه رفتار اطلاعاتی ۰/۸۵ محاسبه شد که مقدار قابل قبولی است.

شکل شماره ۲- اعداد معناداری مدل ساختاری پژوهش

قبل از این که به بحث و نتیجه‌گیری از مدل استخراج شده بپردازیم نیکوئی برازش مدل را مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بررسی کفایت مدل:

R^2 معیاری است که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شوند. مطابق با شکل ۱، مقدار R^2 برای رفتار اطلاعاتی برابر با ۰/۷۲ محاسبه شده است که با توجه به مقدار ملاک، مناسب بودن برازش مدل ساختاری را تأیید می‌سازد. معیار Q^2 قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌کند و در صورتی که مقدار آن در مورد یک سازه درون‌زا سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را کسب نماید، به ترتیب نشان از قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه یا سازه‌های برون‌زای مربوط به آن را دارد. نتایج جدول فوق معیار Q^2 در زیر نشان از قدرت پیش‌بینی مناسب مدل در خصوص سازه‌های درون‌زای پژوهش دارد و برازش مناسب مدل ساختاری را تأیید می‌سازد. مقدار Q^2 برای رفتار اطلاعاتی برابر با ۰/۴۷ محاسبه شده است که با توجه به مقدار ملاک، مناسب بودن برازش مدل ساختاری را تأیید می‌سازد. شاخص دیگری که برای برازش توسط تنن هاس و همکاران (۲۰۰۵) معرفی شده است، ملاک کلی برازش (GOF) است که با محاسبه میانگین هندسی میانگین اشتراک و R^2 به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$GOF = \sqrt{\text{communality} \times R^2}$$

این شاخص نیز همانند شاخص‌های برازش مدل لیزرل عمل می‌کند و بین صفر تا یک قرار دارد و مقادیر نزدیک به یک نشانگر کیفیت مناسب مدل هستند.

جدول شماره ۳- جدول علائم اختصاری، مقادیر آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و AVE برای مؤلفه‌های پرسشنامه‌های پژوهش

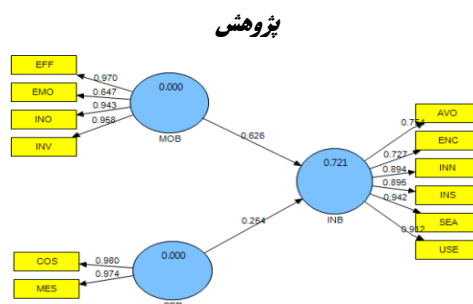
شخص	علامت اختصار	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	AVE
جهت‌گذاری هدف	INO	۰/۷۵	۰/۸۶	۰/۶۷
عواطف	EMO	۰/۷۸	۰/۸۶	۰/۶۰
ارزش‌گذاری ذاتی	INV	۰/۸۴	۰/۸۸	۰/۵۵
خودکارآمدی	EFF	۰/۸۳	۰/۸۵	۰/۷۶
راهبردهای شناختی	COS	۰/۷۵	۰/۷۸	۰/۶۴
راهبردهای فراشناختی	MES	۰/۸۰	۰/۷۶	۰/۶۲
نیاز اطلاعاتی	INN	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۵۲
اطلاعاتی	SEA	۰/۸۲	۰/۷۵	۰/۵۶
اطلاعاتی	INS	۰/۸۲	۰/۷۶	۰/۵۲
مواجهه با اطلاعات	ENC	۰/۸۴	۰/۷۵	۰/۶۶
اجتناب از اطلاعات	AVO	۰/۷۲	۰/۷۴	۰/۵۴
استفاده از اطلاعات	USE	۰/۷۴	۰/۷۶	۰/۶۰

همان‌طور که از جدول (۳) مشخص است، مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی در تمامی مؤلفه‌ها بزرگ‌تر از مقدار ۰/۷ است. بنابراین پایایی پرسشنامه پژوهش مورد تأیید است. همچنین مقدار AVE تمامی شاخص‌های پژوهش بالاتر از مقدار ۰/۵ است. بنابراین روایی همگرای گویه‌های پرسشنامه‌ها نیز مورد قبول است. در این مرحله به آزمون روابط بین سازه‌های پژوهش پرداخته می‌شود. برای این منظور، مدل پژوهش در نرم افزار PLS پیاده‌سازی شد.

آزمون برازش الگوی مفهومی

هدف از ارزیابی برازش کل مدل این است که مشخص شود تا چه حد کل مدل با داده‌های تجربی مورد استفاده سازگاری و توافق دارد. در این بخش، الگوی مفهومی پژوهش در قالب دیاگرام مسیر ترسیم و با استفاده از روش‌های مختلف برازش آن سنجیده می‌شود. یک مدل کامل معادلات ساختاری در حقیقت بیان‌گر آمیزه‌ای از نمودار مسیر و تحلیل عاملی تأییدی است. در شکل‌های ۱ و ۲ ضرایب تخمین استاندارد و اعداد معناداری مدل ساختاری پژوهش را مشاهده می‌نمایند.

شکل شماره ۱- ضرایب تخمین استاندارد مدل ساختاری پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی متغیر ملاک رفتار اطلاعاتی بر اساس متغیرهای پیش‌بین باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی دانشجویان دوره دکتری علوم پزشکی دانشگاه جندی شاپور اهواز بوده است. شناسایی عوامل تأثیرگذار در تبیین تفاوت‌های موجود در رفتار اطلاعاتی جست‌وجوگران از نظر نیاز اطلاعاتی، دسترسی، جست‌وجو، اجتناب و استفاده از اطلاعات و همچنین اقدام به عمل بر اساس اطلاعات کسب شده توسط جست‌وجوگران نقش بسیار مهمی دارند. یافته‌های پژوهش نشان داد که باورهای انگیزشی و راهبردهای خودتنظیمی دانشجویان بر رفتار اطلاعاتی آن‌ها اثر می‌گذارد. همچنین نتایج این مطالعه حاکی از این است که تأثیر باورهای انگیزشی بیش از تأثیر راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های ویلسون (۱۹۹۹)، کولثا و (۱۹۹۱)، میوا (۲۰۰۰)، ساولینن (۲۰۰۱)، خسروچردی (۱۳۸۸) و رعنا کورویی (۱۳۹۲) هم‌خوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها مبنی بر تأثیر باورهای انگیزشی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان می‌توان به این موارد اشاره کرد که انگیزه عامل کلیدی است که بر توجه و درک کاربران اطلاعات، نوع اطلاعات، نحوه تلقی و به یادآوری آن‌ها تأثیر می‌گذارد. این عامل بر میزان تلاش کاربران در جستجوی اطلاعات، گزینش و قضاوت درباره آن‌ها مؤثر هستند. تصمیم به جستجو به انگیزه‌ای که ریشه شناختی یا بنیان عاطفی دارد وابسته است. احساس قوی خودکارآمدی برای بهره‌گیری از یک منبع اطلاعاتی منجر به استفاده گسترده و دقیق‌تر از منبع می‌شود. اگر فرد از توان خود در بهره‌گیری از منبع تردید داشته باشد، حتی در صورتی که منبع حاوی مرتبط‌ترین اطلاعات نیز باشد باز هم استفاده درستی از آن به عمل نخواهد آمد. در بهره‌گیری از نظام‌های اطلاعاتی علاوه بر مهارت‌های فنی، برای بدست آوردن تصویر کاملی از رفتار اطلاع‌یابی نگرش مثبت و اعتماد به نفس نیز برای کار با سیستم ضروری است. از سوی دیگر رفتار افراد نتیجه چگونگی تعیین هدف‌هاست. تعیین هدف توسط خود افراد یا تحمیل شده از طرف دیگران بر رفتار آن‌ها اثر می‌گذارد. پیچیدگی، صراحت و وضوح هدف دو عامل شکل‌دهنده رفتار افراد هستند. پیچیدگی هدف به این معنی است که هر چه دستیابی به هدف مشکل‌تر باشد به تلاش بیشتری برای دستیابی به آن هدف نیاز است.

جدول شماره ۴ - میزان $communality$ و R^2 متغیرهای

تحقیق

متغیر	$communality$	R^2
باورهای انگیزشی	۰/۷۷	---
خودتنظیمی	۰/۹۵	---
رفتار اطلاعاتی	۰/۷۳	۰/۷۲
میانگین	۰/۶۲	۰/۷۲

البته باید توجه داشت این شاخص همانند شاخص‌های مبتنی بر خی‌دو در مدل‌های لیزرل به بررسی میزان برازش مدل نظری با داده‌های گردآوری شده نمی‌پردازد. بلکه توانایی پیش‌بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد و این که آیا مدل آزمون شده در پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زا موفق بوده است یا نه.

$$GOF = \sqrt{communality \times R^2} = \sqrt{0.821 \times 0.529721} = 0.769$$

مقدار GOF برای مدل پژوهش مطابق با جدول (۴) مقدار ۰/۷۶ محاسبه گردیده است که نشان از توان مناسب مدل در پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زای مدل دارد.

جدول شماره ۵ - نتایج حاصل از ارزیابی مدل ساختاری

شماره فرضیه	مسیر	ضریب		تعیین آزمون
		مسیر (B)	عدد معنی‌داری (t-value)	
۱	باورهای انگیزشی	رفتار اطلاعاتی	۰/۶۲۶	۵/۴۴۴
		خودتنظیمی	۰/۲۵۴	۲/۹۴۱

مطابق با جدول (۵) آماره معناداری بین متغیر باورهای انگیزشی و رفتار اطلاعاتی برابر (۵/۴۴) است که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهندی این است که ارتباط میان باورهای انگیزشی و رفتار اطلاعاتی در سطح اطمینان (۰/۹۵) معنادار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۶۲) است و میزان اثرگذاری متغیر باورهای انگیزشی بر رفتار اطلاعاتی را نشان می‌دهد. بنابراین فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود. مطابق با جدول (۵) آماره معناداری بین متغیر راهبردهای خودتنظیمی و رفتار اطلاعاتی برابر (۲/۹۴) است که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهندی این است که ارتباط میان راهبردهای خودتنظیمی و رفتار اطلاعاتی در سطح اطمینان (۰/۹۵) معنادار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۲۵) است و میزان اثرگذاری متغیر راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی را نشان می‌دهد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش تأیید می‌شود.

در تبیین تأثیر راهبردهای خودتنظیمی بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان می‌توان گفت دانشجویان خودتنظیم، کنش‌های خود را در جهت دستیابی به اهداف اطلاع‌یابی به کار می‌برند. انگیزه‌ی آن‌ها در دستیابی به هدف برگرفته از قضاوتی است که در مورد عملکرد خودشان دارند. دانشجویانی که از راهبردهای شناختی و فراشناختی بیشتری استفاده می‌کنند، در هنگام اطلاع‌یابی سعی می‌کنند با معنادار کردن اطلاعات، ایجاد ارتباط منطقی با اطلاعات قبل، کنترل چگونگی این فرآیند را بیاموزند و رفتار اطلاعاتی خود را ارتقاء می‌دهند. خودتنظیمی در بهبود باورهای انگیزشی دانشجویان و آموزش مهارت‌های اطلاع‌یابی نقش مهمی برعهده دارد. در تبیین تأثیرات کم‌تر خودتنظیمی در مقایسه با باورهای انگیزشی بر رفتار اطلاعاتی باید به این نکته توجه شود که نیاز به شناخت، نیازی فیزیکی و پایه نیست که انسان با کمترین انگیزش و تحریک به آن روی آورد، بلکه نیازی ذهنی، درونی و روانی است که در سلسله مراتب نیازهای مزلو در سطح "نیاز به خودشکوفایی" قرار می‌گیرد (قناویزچی، و داورپناه، ۱۳۸۶). بنابراین نیاز به شناخت، نیازمند انگیزه‌های درونی و بیرونی است که ارضای درونی خود موجب رضایت و هیجان فردی می‌گردد. چنین نیازهای سطح بالایی به آسانی از منظر فرد یا شخص پژوهشگر قابل تشخیص نیست و بیان عینی آن از طرف فرد دارنده آن، مشکل است. شناسایی عوامل روانشناختی مؤثر بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان مقطع دکتری از اهمیت بسزایی در تدوین برنامه‌های آموزشی مرتبط با یادگیری مهارت‌های اطلاع‌یابی، تدوین و یا بهبود ابزارهای مناسب برای گردآوری داده‌ها در خصوص متغیرهای پژوهش، ارائه راهکارهایی برای بهبود یا توسعه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی به دانشجویان مقطع دکتری برخوردار است. هم-چنین با انتقال هر چه مؤثرتر اطلاعات به این دانشجویان به بهبود روند زندگی و امر تحصیل‌شان کمک می‌شود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از دانشجویان مقطع دکترای تخصصی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور که در انجام این پژوهش همکاری نموده‌اند، سپاسگزاری می‌نماید.

References

Lotfabadi, H 2005, *Educational Psychology*, Tehran, Samt, Tehran. (In Persian).

اگر عواملی مانند توانایی و شرایط محیطی ثابت فرض شود، هر چه هدف مشکل‌تر باشد، می‌تواند انگیزه بیشتری ایجاد کند، اما اهداف نباید آنقدر هم مشکل باشد که غیر قابل دستیابی به نظر رسد. بنابراین بین انگیزش و میزان پیچیدگی هدف ارتباط وجود دارد. اهداف بالاتر انگیزه بیشتر و اهداف پایین انگیزه کمتری را ایجاد می‌نمایند. وضوح هدف نیز بستگی به تعریف هدف از سوی جستجوگران دارد. میوا (۲۰۰۰) با تطبیق مفهوم‌سازی سطوح چندگانه اهداف نظریه شناختی اجتماعی بندورا، چندین بار تغییر در اهداف استفاده‌کنندگان در خلال فرایند جستجوی اطلاعات را شناسایی نمود. ارزیابی رفتار اطلاعاتی دانشجویان (عملکرد دانشجویان در اطلاع‌یابی و استفاده از اطلاعات) باید معطوف به هدف باشد. بدون هدف‌گذاری ارزیابی مقدر نیست، زیرا هدف ارزیابی میزان تحقق اهداف است. ارزیابی عملکرد دانشجویان در اطلاع‌یابی فرآیندی است که نتایج را با اهداف مورد مقایسه قرار داده و فاصله را معین می‌کند. شاخص‌ها و معیارهای ارزیابی عملکرد رفتار اطلاعاتی باید براساس اهداف پیش‌بینی شده توسط جستجوگران تدوین گردند. بنابراین، نه تنها در ایجاد انگیزه بلکه در ارزیابی و بهبود عملکرد دانشجویان در فرآیند اطلاع‌یابی نیز تأثیر دارد. از آنجایی که کاربران بر اساس معیارهای درونی و منحصر به فرد درباره مرتبط بودن یا مرتبط نبودن اطلاعات قضاوت می‌کنند و میزان ربط یا بی‌ربطی را به طور انحصاری مورد سنجش قرار می‌دهند، اطلاعات برای افراد با نیازهای مشابه دارای ارزش‌های متفاوتی دارد. این امر نشان‌دهنده اهمیت ارزش‌گذاری ذاتی به عنوان مؤلفه باورهای انگیزشی است. هم‌چنین، احساس عدم اطمینان، اغلب به صورت اضطراب و نگرانی ابراز شده در آغاز فرآیند جستجو، یعنی وقتی جستجوگران از فقدان دانش‌شان درباره موضوعی آگاهی می‌یابند، بسیار بالاست. اگرچه ممکن است فرآیند اطلاع‌یابی همراه برخی تجربیات منفی، تلخ‌کامی‌ها، ناکامی و اضطراب باشد، اما با دریافت پاسخ‌های مثبت احساساتی مانند شور و هیجان و رضایت نیز در کار بروز می‌کند. فرآیند جست‌وجوی موفق احساس مثبتی مانند علاقه و نشاط را فراهم و در نتیجه جستجوگر را به ادامه و گسترش دامنه جست‌وجو بر می‌انگیزاند. همگام با افزایش دانش اعتماد به نفس نیز افزایش می‌یابد. از آنجایی که تفکر از ابهام آغاز و می‌تواند به روشنی و دانش‌افزایی ختم شود، بنابراین اطلاع‌یابی فرآیندی عاطفی و شناختی و مبتنی بر ادراک فرد از موضوع مورد جستجو است.

- Bandura, A 1995, *Self-efficacy in changing societies*, Cambridge university press, New York.
- Gasson, S 2003, Human-centered vs. user-centered approaches to information system design, *Journal of Information Technology Theory and Application*, Vol.5, No.2, Pp.29-41.
- Kuhlthau, C.C 1991, Inside the search process: Information-seeking from the user's perspective, *Journal of the American Society for Information Science*, Vol.42, No.5, Pp. 361-371.
- Lemos, S.L 1999, Students' goals and self-regulation in the classroom, *International Journal of Educational Research*, Vol.31, No.6, PP.471-485.
- Martoukou, K 2004, A review of web information seeking research: considerations of method and foci of interest, *Information Research*, Vol.10, No.2, P. 215.
- Miltiadou, M, Savenye, W.S 2003, Applying social cognitive constructs of motivation to enhance student success in online distance education. *World Conference on Educational Multimedia*, Vol.11, No.1, Pp.78-95.
- Miwa, M 2000, *Use of human intermediation in information problem solving: Users' perspective*, ERIC Clearinghouse on Information and Technology, Syracuse, NY.
- Pintrich, P.R., DeGroot, V 1990, Motivational & self-regulated learning. Components of classroom academic performance, *Journal of Educational Psychology*, Vol.82, No.1, Pp.33-40.
- Ryan, R.M, Pintrich, P. R 1997, Should I ask for help? The role of motivation and attitudes in adolescents' help seeking in math class, *Journal of Educational Psychology*, Vol.89, No.2, Pp.329-341.
- Kvaroui, E 2013, *Investigation the relationship between cognitive and metacognitive strategies in information-seeking behavior of faculty members' education and agricultural extension*, Allameh Tabatabaei University. Faculty of Education and Psychology. (In Persian)
- Fisher, K.O, Ardrlz, S, Mk-Kchny, L 2008, *Theories of information behavior*, Translated by Firoozeh Farashbandi and others, edited by Zahed Bigdelli, 2008, librarian, Tehran. (In Persian)
- Khosrowjerdi, M, Iranshahi, M 2009, The relationship between prior knowledge and information-seeking behavior of graduate students in Tehran University. *Journal of Information Science and Technology*, Vol. 25, No. 1, Pp.91-109.
- Mohammad, D.B, Venus, Hatami, M.R, Asadzadeh, H, et al 2014, Studying the efficacy of self-regulation strategies (cognitive and metacognitive) on the motivational beliefs (academic motivation, self-efficacy and anxiety test) of high school students, *Journal of Educational Psychology*, Vol.27, No.9, Pp.49-66. (In Persian)
- Hergnhan, B.R, Olson, M.H 2009, *Introduction to Learning Theory*, version 8, Translated by Ali Akbar Seif, 1392, Doran, Tehran. (In Persian)
- Saif, A.A 1386, *Educational psychology, psychology of learning and teaching*, Agah, Tehran. (In Persian)
- Davarpanah, M.R, 2007, *Scholarly communication: information needs and information-seeking behavior*, Dabyzesh, Chapar, Tehran. (In Persian)
- Kadivar, P 2008, *Educational Psychology*, Samt, Tehran.
- Bandura, A 1998, Exploration of fortuitous determinants of life paths, *Psychological Inquiry*, Vol.9, No.2, Pp.95-99.
- Bandura, A 1986, *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*, NJ: Prentice-Hall, Englewood Cliffs.

Wilson, T.D 1999, Models in information behavior research, *Journal of Documentation*, Vol.55, No.3, Pp.249-270.

Saracevic, T 1997, The stratified model of information retrieval interaction: Extension and applications, *Proceedings of the American Society for Information Science*, Vol.34, Pp.313-327.

Schunk, D.H 2001, *Self-regulation through goal setting*. Available at files.eric.ed.gov/full text/ED462671.

Surveying the Effect of Motivating Beliefs and Self-regulation Strategies on Information Behavior among Ph.D. Students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

Zahed Bigdeli¹

Golamreza Rajabi²

Mariya Nasiri^{3,*}

¹: Faculty member, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

²: Faculty member, Department of Consultation, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

³: Faculty member, Masjed-i-Solyman Branch, Islamic Azad University, Masjed-i-Solyman, Iran.

Abstract: The purpose of this study was to determine the effect of motivational beliefs and self-regulation strategies on information behavior among Ph.D. students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences (AJUMS). In this study, 184 students were surveyed that ultimately 125 participations were examined. The applied research was causal-comparative in nature and survey in terms of data collection; and required data were collected through two standardized questionnaires; Motivational Strategies for Learning and a researcher-made questionnaire about Information Behavior. After confirming the validity by experts, reliability of both questionnaires was determined by Cronbach's alpha, respectively, 0.79 and vary from 0.85. Data analysis consequently was performed on structural equation modeling based on partial least squares by using the statistical software SPSS²¹ & PLS. The results showed that proposed model had an acceptable adjustment to the data; as well as motivational beliefs components and self-regulation strategies have affected information behavior among Ph.D. students. Considering the results, a better understanding of the psychological functions affecting information behavior among Ph.D. students is crucially important in developing the educational programs related to information-seeking skills, moreover, in offering solutions to improve information services and to develop information systems; since the more effective transfer of information to these students can result in much improvement of their academic performance, thereby providing medical services to the community.

Keywords: Motivation Beliefs, Self-regulation Strategies, Information behavior, Students.

*Corresponding author: Faculty member, Masjed-i-Solyman Branch, Islamic Azad University, Masjed-i-Solyman, Iran.

Email: nasiri18100@gmail.com